

ABDULLA ORIPOV SHE'RLARIDA VATAN MAVZUSINING BADIY TALQINI

G'ofurova Ranoxon

Andijon Davlat Universiteti Filologiya fakulteti

2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston xalq shoiri Abdulla Oripov ijodida vatan mavzusining badiiy, falsafiy va ma'naviy talqini keng yoritiladi. Shoir she'rlarida Vatan tushunchasi geografik hudud sifatida emas, balki xalq taqdiri, tarixiy xotira, milliy ong va insoniy mas'uliyat timsoli sifatida talqin etiladi. Maqolada Abdulla Oripovning vatanparvarlik ruhidagi she'rlarida ilgari surilgan g'oyalar, obrazlar tizimi, badiiy vositalar hamda ularning tarbiyaviy ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, shoirning "O'zbekiston", "Men nechun sevaman?" she'rlari va boshqalari misolida vatan mavzusining aniq badiiy talqini, misollar va dalillar asosida ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Abdulla Oripov, vatan mavzusi, vatanparvarlik, milliy ong, xalq, tarix, "O'zbekiston" she'ri, o'zbek she'riyati, madhiya.

Аннотация: В данной статье широко рассматривается художественная, философская и духовная интерпретация темы родины в творчестве народного поэта Узбекистана Абдуллы Орипова. В стихах поэта понятие родины интерпретируется не как географическая территория, а как символ судьбы народа, исторической памяти, национального самосознания и человеческой ответственности. В статье анализируются идеи, система образов, художественные средства, представленные в патриотических стихах Абдуллы Орипова, а также их воспитательное значение. Кроме того, на примере стихов поэта «Узбекистан», «Почему я люблю?» и других, на основе примеров и аргументов раскрывается четкая художественная интерпретация темы родины.

Ключевые слова: Абдулла Орипов, тема родины, патриотизм, национальное самосознание, народ, история, стихотворение «Узбекистан», узбекская поэзия, гимн.

Abstract: This article broadly covers the artistic, philosophical and spiritual interpretation of the theme of the homeland in the work of the people's poet of Uzbekistan Abdulla Oripov. In the poet's poems, the concept of the homeland is interpreted not as a geographical territory, but as a symbol of the fate of the people, historical memory, national consciousness and human responsibility. The article analyzes the ideas, system of images, artistic means put forward in Abdulla Oripov's patriotic poems, as well as their educational significance. Also, on the example of the poet's poems "Uzbekistan", "Why do I love?" and others, a clear artistic interpretation

of the theme of the homeland is revealed, based on examples and arguments.

Keywords: Abdulla Oripov, theme of the homeland, patriotism, national consciousness, people, history, poem "Uzbekistan", Uzbek poetry, anthem.

KIRISH

Vatan mavzusi o'zbek adabiyotida qadimdan yetakchi mavzulardan biri bo'lib kelgan. Har bir davr ijodkorlari bu mavzuni o'z zamonasining ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy holatiga mos tarzda talqin etganlar. XX asr ikkinchi yarmida o'zbek she'riyatida vatan mavzusi yanada chuqurroq mazmun kasb etdi. Bu davr shoirlari Vatanni shunchaki madh etish bilangina cheklanmay, balki xalq taqdiri, tarixiy adolatsizliklar, milliy o'zlikni anglash masalalarini ham she'riyat markaziga olib chiqdilar.

Ana shunday ijodkorlardan biri Abdulla Oripovdir. Shoir ijodida Vatan mavzusi yetakchi o'rinni egallaydi va deyarli barcha davr she'rlarida turli jihatlar bilan yoritiladi. Abdulla Oripov Vatanni sevish masalasiga chuqur falsafiy yondashib, bu muhabbatning haqiqiy mezonlarini aniqlashga intiladi. Shu jihatdan uning she'rlari bugungi kun o'quvchisi uchun ham dolzarb ahamiyatga ega. Uning ijodiy muxlislari va shogirdlari hozirgi kunda ham mavjud va sevib mutolaa qilguvchilar soni tobora ortib bormoqda.

NATIJALAR

Vatan — geografik hudud emas, ma'naviy qadriyat. Abdulla Oripov she'rlarida Vatan tushunchasi oddiy yer yoki hudud ma'nosidan ancha keng talqin qilinadi. Shoir uchun Vatan — bu insonning ma'naviy ildizi, uning tarixiy xotirasi va milliy o'zligidir. Shoir Vatanni tabiat go'zalligi yoki moddiy boyliklar bilan emas, balki xalq va uning taqdiri bilan bog'laydi.

Shoir ijodida Vatan ko'pincha muqaddas tushuncha sifatida namoyon bo'ladi. Ammo bu muqaddaslik shunchaki madh yoki balandparvoz so'zlar orqali emas, balki ichki e'tiqod va mas'uliyat orqali ifodalanadi. Abdulla Oripov Vatanni sevishni insoniy vijdon mezoni darajasiga ko'taradi. Shuning uchun bo'lsa kerak, hatto davlat madhiyamizning muallifi sifatida o'z ijodida o'chmas iz qoldirgan. Shoir Vatanni xalqdan ajratib tasavvur qilmaydi. Uning fikricha, Vatanning haqiqiy qiymati unda yashovchi xalq bilan belgilanadi. Shu sababli shoir Vatanni sevishdan avval xalq oldida bosh egish kerakligini ta'kidlaydi.

Shoirona, go'zal so'zlardan oldin,

Men ta'zim qilaman ona xalqimga:

Bu g'oya shoirning ko'plab she'rlarida ochiq va yashirin tarzda ifodalangan. Shoir xalq boshidan kechirgan tarixiy sinovlarni unutmaslikka, xalq taqdiriga befarq bo'lmaslikka chaqiradi. Vatanni sevish — xalqni sevish, xalq uchun javobgarlikni his etishdir. Ijodkor Vatanni faqat uning boyliklari, qulay sharoiti yoki obodligi uchun

sevish keskin tanqid qilinadi. Shoir bunday muhabbatni soxta vatanparvarlik deb hisoblaydi. Uning fikricha, manfaatga asoslangan muhabbat og‘ir sinovlar qarshisida barqaror bo‘la olmaydi. Vatanni faqat foyda manbai sifatida ko‘radigan insonlarni qoralaydi va bunday munosabat Vatanning kelajagi uchun xavfli ekanini uqtiradi. Bu fikr shoirning vatanparvarlik haqidagi qarashlarining asosini tashkil etadi.

Abdulla Oripov ijodida “O‘zbekiston” she‘ri vatan mavzusining eng yorqin va falsafiy jihatdan chuqur ifodalaridan biridir. Ushbu she‘rda shoir Vatanni sevish sabablarini izlaydi va o‘quvchini ham mushohadaga chorlaydi.

She‘r boshidayoq shoir Vatanga bo‘lgan muhabbatini ifodalaydi:

Tuproq‘in ko‘zimga aylab to‘tiyo.

Bu misrada tuproq oddiy yer emas, balki muqaddas timsol sifatida tasvirlanadi. “To‘tiyo” so‘zi Vatanning inson uchun qanchalik aziz ekanini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, shoir darhol savol qo‘yadi: nega u bu Vatanni sevadi?

Shoir keyingi bandlarda ehtimoliy sabablarni keltirib, ularni inkor etadi:

Paxta o‘smaydimi o‘zga elda yo? (“ bilib bilmaslikka olish” - tajohil ul-orif)

Axir quyoshli-ku, butun Osiyo.

Bu misralar shoirning mantiqiy fikrlashini ko‘rsatadi. Paxta ham, quyosh ham boshqa yurtlarda bor. Demak, Vatanni sevishning sababi tabiat yoki boylik emas. Ijodkorning ozi esa bir maqolasida . “Men nechun sevaman O‘zbekistonni” she‘ri bundan 35 yil ilgari yozilgan. U davrda O‘zbekistonning paxtasi uchun, oltini uchungina “hurmat” qilishgan. Holbuki, o‘sha paxta ham meniki, oltin ham. Ammo men nima uchun sevaman O‘zbekistonni! Agar muzliklarda yashagan bo‘lsang ham, xalqim, men chukcha yo yoqutga o‘xshagan bo‘lganimda ham sen uchun jonimni berar edim-ku, degan muxolif kayfiyat bilan yozilgan edi-da. Deya izohlaydi.

She‘rning eng muhim nuqtasi shoirning xalq haqidagi fikrlarida namoyon bo‘ladi:

Men ta‘zim qilaman ona xalqimga.

Bu misra Abdulla Oripov vatanparvarligining mohiyatini ochib beradi. Shoir Vatanni sevishdan oldin xalq oldida bosh egadi. Demak, Vatan — bu xalqdir.

Shoir fikrini yanada kuchaytirish uchun shartli vaziyat yaratadi:

Xalqim, tarix hukmi seni agarda,

Mangu muzliklarga eltgan bo‘lsaydi,

Mehrim bermasdim o‘sha muzlarga?

Bu misralar Vatanni sevish sharoitga bog‘liq emasligini dalillaydi. Agar xalq muzliklarda yashaganida ham, o‘sha joy Vatan bo‘lardi. Bu — shartsiz vatanparvarlikning yorqin ifodasidir.

She‘rda Furqat nomining tilga olinishi ham muhim ahamiyatga ega:

Nechun bu tuproq, deb yig‘ladi Furqat...

Bu orqali shoir tarixiy xotirani eslatadi. Vatanning qadrini ayriliq va sog‘inch orqali anglash g‘oyasi ilgari suriladi.

She'r yakunida shoir soxta vatanparvarlikni keskin qoralaydi:

Yurtim, seni faqat boyliklaring chun

Sevgan farzand bo'lsa, kechirma aslo!

Bu misralar she'rning g'oyaviy cho'qqisi bo'lib, shoirning qat'iy pozitsiyasini ifodalaydi.

Abdulla Oripov vatan mavzusini yoritishda ritorik savollar, takrorlar, ramziy obrazlar va tarixiy ishoralardan keng foydalanadi. Uning tili sodda, lekin mazmunan nihoyatda chuqur. Shu bois shoir she'rlari o'quvchiga kuchli ruhiy ta'sir ko'rsatadi. Vatanparvarlik g'oyalari yosh avlodni ongli ravishda Vatanni sevishga, xalq va tarix oldidagi mas'uliyatni his etishga chorlaydi. Shoir she'rlari milliy ongni shakllantirishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Abdulla Oripov ijodi o'zbek she'riyatida vatan mavzusining badiiy, falsafiy va ma'naviy talqinini yangi bosqichga olib chiqqan muhim hodisa hisoblanadi. Shoir asarlarida Vatan tushunchasi oddiy geografik makon yoki tabiiy boyliklar majmui sifatida emas, balki xalq taqdiri, tarixiy xotira va milliy ong bilan uzviy bog'langan murakkab ma'naviy tushuncha sifatida yoritiladi. Abdulla Oripov Vatanni sevishni shaxsiy tuyg'u darajasidan ko'tarib, uni insoniy vijdon, e'tiqod va fuqarolik mas'uliyati mezonini sifatida talqin etadi.

Shoirning vatanparvarlik haqidagi qarashlari uning "O'zbekiston", davlat madhiyasida ayniqsa yorqin ifodasini topgan. Ushbu asarlarda Vatanni sevishning sabablari izchil mantiqiy mushohada orqali ochib berilib, tabiat, iqlim yoki boylik kabi tashqi omillar ikkinchi darajaga tushiriladi. Shoir Vatanni sevishning asl sababi sifatida xalqni, uning tarixiy taqdiri va boshidan kechirgan sinovlarini ko'rsatadi. Bu esa shartsiz vatanparvarlik g'oyasining badiiy ifodasidir. She'rda ilgari surilgan fikrlar bugungi globallashuv sharoitida ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, Vatanni manfaat asosida emas, balki ma'naviy qadriyat sifatida anglashga chorlaydi.

O'zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi matnida ham Abdulla Oripovning vatan haqidagi qarashlari umumxalq miqyosida mujassamlanganini ko'rish mumkin. Madhiyada Vatan erkinlik, fidoyilik, tarixiy g'urur va kelajakka ishonch timsoli sifatida ifodalanib, har bir fuqaroning qalbida yurtga sadoqat va mas'uliyat tuyg'usini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shoir shaxsiy tuyg'ularni umumxalq g'oyasi bilan uyg'unlashtirib, Vatanni sevish tushunchasini davlat va jamiyat oldidagi muqaddas burch darajasiga ko'taradi. Uning she'rlari Vatanni sevish faqat his-tuyg'u emas, balki ongli tanlov va mas'uliyat ekanini anglashga undaydi. Sho'ro tuzumida bizning qalbimizdagi armon yaxlit shunday edi. Vatanni ozod ko'rish edi bizdagi istak. O'sha davrda bu haqida o'ylash uchun o'tkir optimist bo'lish kerak bo'lgandir, lekin har holda yuragimizda umid, harakatimizda shasht bor edi. Siz Shu jihatdan Abdulla Oripov ijodi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolgan bo'lib, mustaqil

O'zbekiston ma'naviy taraqqiyotida muhim o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdulla Oripov. She'rlar va dostonlar. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1982.
2. Abdulla Oripov. O'zbekiston. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1991.
3. Abdulla Oripov. Men nechun sevaman? — Toshkent: "Yozuvchi" nashriyoti, 1988.
4. Abdulla Oripov. O'zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi matni. — "Xalq so'zi" gazetasi, 1992, 10-dekabr.
5. Abdulla Oripov. Saylanma. 3 jildlik. — Toshkent: "Sharq", 2001.
6. G'aniyeva, M. O'zbek she'riyatida vatanparvarlik motivlari. — Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2015.
7. Hodiyev, A. Adabiyotshunoslik asoslari. — Toshkent: "O'qituvchi", 2004.